

רש"י (בפסיק זו) עומד על שאלה זו. רש"י אומר: וקרח שפיקח היה, מה ראה לשטות זו? עינו הטעתו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן... אמר, אפשר כל הגדולה הזו עתידה לעמוד ממני ואני אדום? לכך ישתתף לבא לאותה חזקה. היתה לו תאוה, נגיעה של כבוד.

כשאדם נתפס ע"י היצר הרע, כשהאדם נופל בניסיון, קשה לו מאד להציל את עצמו. כשהתאוות שולטות על האדם הוא אינו יכול לחשוב ביושר ובאמת, והוא נעשה כל כך מבולבל עד שמתהפך לאדם אחר לגמרי, כל חכמתו והכרתו, שעל ידה היה יכול לנצח את היצר, הולכת לאיבוד כאילו לא היתה.

אשתו של און בן פלת הצילתו ע"י שאמרה לו: מאי נפקא לך מינה, אי מר רבה אנת תלמידא אי מר רבה אנת תלמידא - מה תרויח מזה? הרי אתה ממה נפשך לא תעלה לגדולה, ומכח שהאזין והסכים לדבריה זכה און בן פלת להנצל, ולא נספה יחד עם כל עדת קרח. ובאמת, אם נתבונן בדבריה של אשת און, הרי היא אמרה דברים פשוטים ביותר, מדוע לא חשב על כך און בן פלת בעצמו? אולם הן הן הדברים שאמרנו, מכיון שמתעוררת התאוה - אין האדם יכול לחשוב כראוי והוא משתעבד לגמרי ליצרו, אצל אשתו של און בן פלת לא נתעורר היצר, תאות הכבוד לא משלה עליה, והיא יכלה לזושוב בשכל ישר.

עדת קרח עצמם, למרות שלא פחדו לחלוק על משה רבינו, לעבור על העבירות החמורות ביותר, מ"מ הם נזהרו בצניעות, כשהם ראו אשה לא צנועה הם ברחו משם, הסיבה לכך היא כנ"ל, הם נפלו בניסיון של כבוד, ובזה שלט עליהם כח היצר עד שלא יכלו לחשוב בדרך ישרה, אך בדברים אחרים, בצניעות, שם לא גבר עליהם היצר, וזה נשאר אצלם יהרג ואל יעבור.

המסלת ישרים (פרק יא) אומר: "הקנאה גם היא אינה אלא חסרון ידיעה וסכלות, כי אין המקנא מרויח כלום לעצמו, וגם לא מפסיד למי שהוא מתקנא בו, אינו אלא מפסיד לעצמו". כיצד באים אנשים לידי טיפשות כ"כ גדולה, לעשות פעולה שיכולה רק להזיק לעצמו? ההסבר הוא כדברינו, כשהוא מקנא בחברו - אין שכלו פועל כראוי, הקנאה לבדה עומדת לנגד עיניו.

21 קעח ברכת קורח מרדכי

האמנם "פלא" הוא! האמנם חכמה!! חכמה שאינה מצוייה!! עד כדי פלא!! הלא כל כך פשוט החשבון, וכי יתכן לחשוב אחרת!! אדרבא. הלא פלא הוא, האיך לא עלה הדבר על זענו של און? וכי מה סבור היה!! וכי תימא, שקנאותו העבירה אותו על דעתו, עד שסבור היה שקורח "עדיף ממשה". אם כן מדוע לא השיב לאשתו - "למען האמת" הנני נלחם. האידיאולוגיה היא נר לרגלי. וכי כסבורה הנך, שרק תועלת אישית מודריכה את מנוחתך?

Korach's folly is aptly summed up in the following citation from Mesilas Yesharim (ch. 11):

Envy is likewise rooted in a lack of understanding and foolishness, for being envious does not achieve any gain for oneself, nor does it cause any loss to the one who is the object of envy... There is a type whose foolishness in this regard is so great that if he sees his neighbor in possession of a good thing, he broods, worries and feels pained - to the point that he will not even enjoy his own good things because of the pain of seeing that which his neighbor possesses.

Korach was not satisfied with being a distinguished member of the exalted tribe of Levi. His uncontrolled envy caused him to become a real-life illustration of a well-known teaching:

רבי אלעזר הקפ"ר אומר: הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם. R' Elazar HaKappar says: Jealousy, lust, and glory remove a man from this world (Avos 4:28).

20 שיח מרדכי

דבריה של האשה משכנעים את הבעל, ואון בן פלת פורש ברגע האחרון מקרח ועדת חכמתה של האשה בנתה את ביתה והיא הצילה את בעלה מרדת שחת. במה ראינו או חכמת האשה, ומה הגורם המרכזי אשר שכנע את און להסביר הוא כך: אשת און בן פל ירדה לשו"ש של דברים, והיא הבינה את עומק הענין, עליו נטוש הריב והמחלוקת. הי ידעה והבינה, כי השכנות והסעודה שערך קרח, גרמו לבעלה שיסור לחסות בצלו ש קרח. אשתו הזכירה לו מקור טעותו והיסוד להלכי מחשבותיו החדשים. אשתו עוררה או לבו לחשוב ולשאול, מדוע ולמה הוא מרגיש כחד עם קרח, והיא אומרת לבעלה: "אי מ רבה - אנת תלמידא ואי מר רבה - אנת תלמידא". המחשבה, כי בעלה וקרח נעשו כח הוא בגלל השוחד שהעניק קרח לאון בן פלת, שוחד הסעודה והשכנות הטובה. לאור דבריו אלו המסקנא: "אין אתה בעלי יכול יכול להיות השופט והמחליט, מי צודק, משה או קרד השוחד שקבלת מקרח מונעים בעדך להיות דיין אמת, ולקבוע עמדה צודקת, בריב בין קרו למשה: בין מאתיים חמישים אנשי שם ובין רבן של ישראל".

דברי חכמה אלו שכנעו את און לפרוש מן הריב ולעזוב את המחלוקת: און בן פלת פרו מהעדה הרעה, והוא יושב ספון בביתו, ולא מתערב במחלוקת, כך הציל את עצמו מרדו שחת.

22 במה זכתה, איפוא, אשתו של און, בתואר הנשגב של חכמת נשים? במה מתבטא ה"פלא"!!

☆☆☆

ללמדך, שמשקע האדם בבוץ "קנאותו" הטובענית, כל כולו תפוס ברשתה. כל כלי מחשבתו, כל כישוריו וכוחותיו, כפותים במלתעות קנאתו. מאבד לחלוטין את עצמאותו כושר שיפוטו. הכל הכל מופנה לשירות קנאתו. הישרות מתעוותת, החכמה מתטפשת, כל כולו מפלצת מנטלית מזוויעה רח"ל. - "מאבד" את ראשו לחלוטין....

☆☆☆

רבי אליעזר הקפר אומר, הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם (אבות פי"ד מכ"א)

והרי אין ספק כי לוחם אתה, בעוז, במרץ, גם במדה מסויימת של הקרבה.

על מה!?

"מוציאין!"

פשוטו כמשמעו!

החוצה!

מחוץ לכל מסגרת, מחוץ לישרות, מחוץ למושכל הפשוט, מחוץ לכל שכל. מופקע לחלוטין.

כך ב"קנאה", כך ב"תאוה", כך ב"כבוד".

כי שלושת אלו, לופתות את האדם ואת כל אשר בקרבו במלתעותיהם התמנוניות, מושכים אותו, את האדם, החוצה מעולמו.

לאן?

אל תוך רשתם... מאומה לא יעניין אותו. מאומה לא יעסיקו.

פרט לאחת -

קנאתו!

תאוותו!

כבודו המדומה!

ומשלפתוהו, האחד מאלו השלושה -

רק "פלא" יוציאהו מהם.

רק "פלאות" יחזירוהו לשפיותו הרוחנית.

☆☆☆

זאת הבינה צשתו של און. ברוב חכמתה השכילה, לעשות את הפלא, לחזירו לשפיות.

וכיצד עשתה זאת?

בהוכיחה לו לאון, כי בעצם ניטלה הימנו כל עצמאותו המחשבתית, כי כל כולו לפות הוא וכפוי.

לא השכל, לא הישרות, לא אלו הם המדברים מתוך גרונו.

הקנאה היא שמדברת מקרבו. ולקנאה מהלכים משלה, אף "ישרות" משלה...

ב"עולם" אחר הנך נמצא!

לא עוד בעולמך! לא עוד בחכמתך! בישרותך!

לא עוד.

והא ראינה, אם לא הקנאה עצמה היא שמדברת, "חושבת", "רוצה" ו"מחליטה", אם לא היא, אמור נא לי בעלי, מה נותר בך מן ה"עולם" שיצאת הימנו...

אמור נא לי, מה מן העולם ההוא ש"יצאת" הימנו, "ירויח" ממחלוקתך עם משה רבינו?!

אמור! למען השם, אמור.

הלא גם אני גם אתה יודעים, כי אין שום סיבה להעדיף [לפחות, להעדיף!] את קורח על פני משה רבינו

על מה בכל זאת הנך נלחם?

לרצונך - זה שאינו מוכן כעת לשמוע מה שהשכל אומר - דע לך, שבמקום לצחצח את הנעליים של משה, יצחצח' לכל היותר את יעליו של קרח.

זו היתה חכמתה. לענות ליצר בישפה' שלו: גם לפי מאוויי היצר-הרע - לא תרוויח מאומה. כי לומר שאסור להתקומם נגד משה, זו אמת לאמיתה - אך אין בזה תשובה למי שיצר בווער בו. לאדם כזה צריך לומר: אתה רוצה תאוות העולם-הזה? - בסדר; אבל לא זוהי הדרך.

זו חכמה, שאדם צריך לדעת להשתמש בה: לשכנע עצמו, שגם "לשיטת היצר-הרע" - כדאי לנהוג בדרך התורה. ובאמת מצאנו, שגדולי-עולם נקטו בדרך זו, עוד קודם לאשתו של און בן פלת:

☆☆☆

"פלאות נעשו לו".

שיחית: לספר במדבר

קמז 26 5 תג

אכן, מוסר גדול לימדה אשת און: כשיש מחלוקת בין רבנים, או, להבדיל בין מפלגות - לא כדאי להתערב; אתה, בכל מקרה, לא תרוויח מאומה. אלא שמחשבה זו, היפה לכל מחלוקת בחיינו, אינה נראית מתאימה במקרה זה. כי במחלוקת זו שבין אדון הנביאים לקרח - חובה לתמוך במשה! לא מדובר בויכוח על מועמד זה או אחר לאיזו משרה ציבורית, אלא באמונה באחד מייג עיקרי היהדות, שנבואת משה היא אמת! אשת און

היתה איפוא צריכה לומר לבעלה, שחובתו לתמוך במשה. ויותר משתמוה עליה, קשה מדוע שיבחוה חז"ל, על דאגתה הפרטית לחיי בעלה, תוך התחמקות מחובה כללית ויסודית של כל יהודי?

בכבישי-החיים היה חכם

והתשובה: אכן אין ספק, שעל-פי התורה חייבים לתמוך במשה, רבם של ישראל וראש לנביאים, וגם השכל מחייב לתמוך בו, לאחר המופתים הגדולים שעשה לישראל. אלא מה? הבעיה היא שעדת קרח, לא פעלה מתוך מה שמונה השכל, אלא ממוניעים של יצר-הרע. וכמו שקורה לנו פעמים רבות: במקום שהשכל, הכרת החובה, תגבר על המשיכה הרצונית - הנה 'מה שאני רוצה לעשות', מכתוב לי את 'מה שאני צריך לעשות'; כי אני אוהב לשכנע את עצמי, שרצוני הוא גם רצון שמים.

וזוהו: "חכמות נשים בנתה ביתה" - שכיוון שידעה אותה אשה, שעדת קרח פועלת מכוח יצר-הרע ולא מכוח השכל, לא נסתה להוכיח לבעלה שמה צודק - כי גם הוא יודע בשכל, שמה צודק. חז"ל שיבחוה, על שידעה בחכמתה לומר את המועיל ביותר באותה שעה; את הטענה היחידה, שיכולה היתה להניב פרות, במצב הנתון של בעלה: אתה רוצה משרה? רוצה לבנו? - דע לך, שגם את אלה לא יתשיג. אם קרח יהיה ראש - אתה תישאר אפס, ואם משה יהיה ראש - גם כן תישאר אפס. אף לשיטתך,

שיחת אבות ואמהות צריכה תלמוד

הקדוש-ברוך-הוא בכבודו, מתגלה ליעקב אבינו בהיותו בבית לבן, "ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך, ואהיה עמך" (ברא' לא, ג). מכמה וכמה טעמים, חייב היה יעקב לחזור ארצה: ראשית, חובה לגור בארץ: "לעולם יזור אדם בארץ ישראל אפילו בעיר שרובה עובדי-כוכבים, ולא ידור בחוץ-לארץ, אפילו בעיר שרובה ישראל" (כתובי קי). מה עוד שכעת, הוא גר בחוץ לארץ עם לבן עובד-התרפים, ובארץ יגור עם יצחק, עובד ה', שהוא גם רבו. שנית, יקיים "הרחק משכן רע" קבלו, וידבק בשכנים טובים כיצחק אבינו ורבקה אמנו (אבות א, ז). שלישית: מצוות כיבוד הורים, ויכל יעקב לקיים רק בארץ. ועתה, מלבד כל אלה, ניתן לו ציווי מיוחד לעלות לארץ ישראל, בו נכללת גם הבטחה: "ואהיה עמך" - אל לך לחשוש מעשן.

במלים אחרות: החובה וההיגיון כאחד, קוראים ליעקב לחזור ארצה. אך הנה-מכנס יעקב את נשותיו, ובמקום כל מה שמנינו לעיל, אומר דברים שונים לגמרי: "ראה אנכי את פני אביכן, כי איננו אלי כתמול שלשום...". לבן לא מתייחס אלי כל-כך יפה; הוא מחמיץ-פנים כאילו התעשרתי משלו, בעוד ש...ואלקי אבי היה עמדי" - ברכתי באה מאת ה' (ברא' לא, ה). זה מה שיש לך לומר?! מדוע אינך מגלה שה' בכבודו אמר לך לחזור ארצה: ואם לבן היה מחייך ומשתחוה לרגליך בכל בוקר - לא היית חוזר?! והוא ממשיך: "ואתנה ידעתיך כי בכל פחי עבדתי את אביכן. ואביכן התל בי והחלף את משפתי עשרת מנים, ולא נתנו אלקים להרע עמדי". רק לבסוף הוא מגלה, שמלאך אלקים אמר לו "קום צא מן הארץ הזאת, ושוב אל ארץ מולדתך" (שם, וז, ג). לשם מה ההקדמות הללו? די היה. ומר את דברי

שהוא מצוי! לכן, שואף היצר שהאדם לא יהיה מצוי! שלא ידמה לבורא, בהשגה יסודית זו!

חשוב מאוד להכיר בכך. לדעת שזהו דמיון בלבד, שאם נעשה כדברי היצר נשיג עולם-זהה; זוהי פשוט טעות נוראה. ואת זאת, הצליחה אשתו של און בן פלת להבהיר לו בחכמה. לצערנו, כל מי שמביט נכוחה במציאות, נדהם לגלות כמה עולם-זהה, כפשוטו, גוזל היצר מבני-האדם. כמה עולם-הבא הוא גוזל מאתנו - זאת נראה רק אחרי מאה ועשרים; אבל כמה עולם-זהה הוא גוזל מן האנושות - אפשר לראות כבר היום, על כל צעד ושעל:

תאונות הדרכים: חלקן אולי בלתי נמנעות, אבל חלקן היה נמנע במעט זהירות ותשומת-לב. ה"תוספות" אומרים, שאדם צריך להזהר שלא יזיק לאחרים, יותר משלא יזיק (ב"ק כז: תוד"ה: אמאי) - אבל גם מי שלא למד את ה"תוספות", שלפחות יזהר שהוא לא יזיק! אנשים פשוט מאבדים עצמם לדעת, ובמקרים רבים גם את בני משפחתם, ל"ע. כשאדם נוהג בפזיזות, יש לו דין "רודף", ד"ק-מאבד עצמו לדעת - מדובר בעברות החמורות ביותר! אבל היצר משכנע אותנו, שהוא חייב לעבור את הצומת לפני כולם. מה יש מעבר לצומת? אוצרות המלך שלמה? ממש מחריד שאנשים מבוגרים, ואפילו בני-תורה, מתפתים לטעות זו של נסיעה מהירה. הלא איננו מדברים בסיפור מאגדות חז"ל, שמישהו מת פעם מיצר-הרע של נהיגה פזיזה; שומעים ורואים זאת ממש בכל יום! כותרות העיתונים וזעקות: כך וכך נספו, ל"ע - ורק מעטים לוקחים את הדברים ללב. מדוע? - אין הסבר אחר מלבד: היצר-הרע.

Ohn's wife used very simple logic: Why get involved in a dispute of such magnitude when you stand to gain nothing? It would seem that Ohn should have realized this himself. That he did not is yet another proof of the yetzer hara's prowess in blinding our thinking and preventing us from recognizing obvious truths. Persuaded by Korach's arguments and perhaps afflicted with his own envy, Ohn was in the fore of the disgraceful challenge to Moshe's authority. His wife, however, was free of such influences and had no difficulty perceiving that which was obvious.

Noteworthy also is the means by which Ohn's wife saved her husband. In waging their dispute, Korach and his assembly transgressed a host of grievous sins. Nevertheless, Ohn's wife was sure that these same people would not compromise their personal kedushah, sanctity, and walk where they would be forced to see the uncovered hair of a married woman. If they were so concerned with their sanctity, why did they not contemplate the eternal bluish they were bringing upon their souls through their actions against Moshe and Aharon?

Such is the power of the yetzer hara. Korach spoke as one whose intentions were noble and pure: "... for the entire assembly is holy and Hashem dwells among them; and why have you raised yourselves above the congregation of Hashem?" (16:3). However, his true intentions were actually apparent from the moment he joined forces with the wicked Dasan and Avram, whose evil history dated back to the time when they informed on Moshe to Pharaoh, forcing Moshe to flee from Egypt (see Rashi to Sh'mos 2:16). One whose intentions are honorable does not invite men of ill repute to join his cause.

המלאך, ורחל ולאה היו ודאי עונות: כל אשר דיבר ה' נעשה ונשמע! סוף-סוף, נוכל להגשים את שאיפתנו לעלות לארץ הקודש!

ואולם למרבה ההפתעה, מצטרפות גם רחל ולאה לסגנון דברי יעקב: "נתאמרנה לו, העוד לנו חלק ונחלה בבית-אבינו?!", וכי אם נישאר בבית אבינו, נירש נחלה או סכום כסף רציני? (שם, יד, ורש"י). וכיוון שלא נירש, אז באמת כדאי לעלות ארצה. ושוב לא מובן: וכי אם היה לבן מבטיח להן כסף - היו נשארות! אפילו בלעם הרשע אומר, "אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב, לא אוכל לעבר את פי ה'" (במד' כב, יח) - והאמהות הקדושות, ודאי שלא ימרו את פי ה' בעבור כסף. והן מוסיפות ומסבירות, מדוע כדאי לעלות ארצה: "הלוא נכריות נחשבנו לו כי מקרנו, ניאכל גם אכול את-כספנו" - ואם היה לבן אב למופת, וגם צדיק יסוד עולם? הרי שמתקן מיעקב שה' ציוה לעלות לארץ ישראל! ועוד: "כי כל העשר אשר הציל אלקים מאבינו לנו הוא ולבנינו, ועתה..." המסקנה מכל ה"לימוד" הזה: "...כל אשר אמר אלקים אליך עשה" (ברא' שט, טו-טז). קשה לדבר כך על האבות והאמהות, וודאי טמונים סודות אלקיים בכל מלה ומלה; אולם לפחות לרמתנו, בא דו-שיח תמוה זה ללמד את הרעיון האמיתי שלעיל:

עלפעמים, כדי לציית לדבר-ה', צריך אדם לשכנע עצמו שגם 'לשיטת' היצר-הרע כדאי הדבר. לא אפסיד הון-תועפות כשאעזוב את ארם - אומר יעקב; בסך הכל "אפסיד" את סבר-הפנים הרעות של לבן, את הניצול המחפיר שלו, את הפרות הסכמי-העבודה שלו - באמת שאין לי מה להפסיד אם אעשה את דבר-ה'. ובדרך זו עונות האמהות: גם אנו לא נפסיד מן כסף וזהב, וכדאי לשמוע בקול ה'; לא רק מפני שהשכל מחייב, ולא רק מפני שהתורה מחייבת, אלא מפני שגם היצר-הרע יסכים, שכדאי לשמוע בקול ה'...

אמנם, לא תמיד אדם רואה כך את פני הדברים. לעתים נדמה, שמבחינת העולם-הזר כדאי לעבור על דבר-ה', ואז באמת קשה יותר להתגבר על היצר-הרע. אבל עד כמה שניתן צריך להסביר לעצמו, שגם מצד שיקולי עולם-זהה, לא משתלם לעבור על דבר-ה'. כך למדונו, האבות והאמהות.

פרשת קרח דעת שרגא

"חכמות נשים בנתה ביתה" (משלי יד, א) - זו אשתו של און בן פלת (סנהדרין דף קי ע"א ומדבר' יח, כ), שאמרה לבעלה מה יש לך לחלוק עם משה, הרי אתה לא תרויח מן כלום, כי אם משה הנשיא ואהרן הכהן - אתה תלמידו, ואם קרח הנשיא - אתה תהיה תלמידו.

וצריך להבין מהי החכמה הגדולה כאן להבין כזה חשבון פשוט והגיויני.

מדוע רוצה יצר-הרע להמיתנו

וחשבתי בטעם הדבר: מדוע באמת רוצה היצר להמית את האדם? בפשטות: כדי שלא יקיים מצוות, וכך לא יזכה לנצח חיי העולם-הבא. אך העניין עמוק יותר: הלא אנו מצווים ללכת בדרכי הבורא, באופנים בהם הוא נגלה אלינו: מה הוא תנון - אף אתה יהיה תנון, וכו' (שבת קלג). מהי ההשגה היסודית ביותר, הבראשיתית, שאנו מצליחים להשיג בבורא? -